

Boris A. Novak | intervju

»Boris A. Novak od A do Ž. Takšen bi lahko bil naslov intervjuja, ki ga boste napisali o meni,« se je pošalil priznani slovenski pesnik, ko sva razglabljala o pomenu črke A pred njegovim priimkom. Pogovor s človekom, ki velja za enega od stebrov slovenske kulture, je za vsakogar, ki se vsaj malo ukvarja z maternim jezikom, prvovrsten užitek, saj iz njega vrejo izbrani, premišljeni stavki v izklesani slovenščini.

Imate lepo kopico različnih poklicev, ste pesnik, dramatik, prevajalec, profesor, avtor mladinskih del... Kateri od njih vam prinaša največjo mero odgovornosti?

Tisti, ki mi največ pomeni, je pesnik, ker je to hrbtenica in srce mojega bitja, zdi se mi tudi, da mi ta – težko bi rekel poklic, temveč poklicanost pesnika – nalaga tudi največjo odgovornost do samega sebe in do sveta. Za poklic ne gre zato, ker je pesnik naziv, ki ti ga morajo dati drugi, za katerega

se ne moreš šolati, zahteva pa vložek celega življenja. Gre za zelo posebno naravnost do jezika in čustvenega temelja – tega, kar sem kot človek – in seveda tudi za odnos do drugih.

V vlogi pesnika sporočate za ljudi pomembne stvari. Kako bi to primerjali s profesorsko vlogo?

Nisem profesor, ki bi ob koncih tedna pisal pesmi, ampak sem pesnik, ki si služim kruh kot profesor. Čeprav to ne pomeni, da pedagoško vlogo jemljem zlahka. Obrnjeno! Trudim se tako kot raziskovalec kot tudi univerzitetni pedagog, da bi dal vse od sebe. Poučujem primerjalno književnost (na ljubljanski filozofski fakulteti, op. p.) oziroma predmete, ki so povezani s poezijo. V tem zelo uživam, delo s študenti je čudovita stvar. Če človek že mora imeti kakšen poklic, je poklic univerzitetnega profesorja najboljši, tudi zaradi nenehnega stika s prihajajočimi rodovi. Na tak način človek ostane v stiku z resničnostjo, vidiš, kaj se v družbi dogaja in kako se vrednostni sistemi spreminjajo. Kar zadeva družbeni položaj, če primerjamo pesnika in profesorja, recimo, če grem na banko po posojilo, ni nikakršne možnosti, da bi ga dobil kot pesnik, in

takrat pokažem vizitko, kjer piše, da sem univerzitetni profesor, in moja posojilna sposobnost se takoj čudežno poveča. (Nasmeh.) Ne zdi se mi popolnoma prav, da sem kot pesnik porinjen na rob družbe, medtem ko kot profesor književnosti uživam položaj, kakršnega pesniki nimajo. Ker sem dvoživka in živim v obeh svetovih, se mi zdi, da se pesnikom in pesnicam godi krivica.

Morda zato, ker je kar nekaj pesnikov, ki niso vredni tega naziva.

To je žal res. Devalvacija poezije je danes povezana z logiko trga, kjer je tako redka in dragocena stvar, kot je poezija, obsojena na rob družbe, po drugi strani pa k temu prispeva tudi inflacija tako imenovanih pesnikov in pesnic.

Kako v tej inflaciji ločiti zrnje od plev?

Mislím, da se to zmeraj da. Vsakdo, ki ima občutek za pesniško besedo, to takoj prepozna. Ne gre le za literarne teoretike, temveč predvsem ljubitelje poezije. Oni zelo natančno prepoznajo razliko med denimo Danetom Zajcem in nekom, ki je blefer.

Menda ni težko izdati svoje pesniške zbirke, če ne drugače, v samozaložbi.

Velike založbe se poezije bolj ali manj otepajo ravno zaradi tega, ker ni komercialna, čeprav na srečo obstajajo tudi založniki in uredniki, ki objavljajo poezije čutijo kot svojo kulturno dolžnost. Danes tudi po zaslugi tehnologije živimo v poplavi knjig, medtem ko literarna kritika ne opravlja svoje naloge, kot bi jo morala, tako da bi vzpostavljala hierarhične razlike in opozarjala občinstvo, kje je kakovost in kje je le neko stihoklepstvo.

Pred dnevi je pod soji gledaliških žarometov zažvela vaša nova tragikomedija Lipicanci gredo v Strasbourg, v kateri govoreči konji pripovedujejo zgodbo o vojnih grozotah v nekdanji Jugoslaviji. Gre za podoben motiv kot v tragediji Kasandra, ki ste jo napisali pred Lipicanci?

Prav gotovo se skozi moj pisateljski in dramski opus vleče neka določena rdeča nit. Tudi tokrat sem poskušal s pomočjo humorja in smeha opozoriti na tragične vzvode zgodovine, na tiste zgodovinske vrtince, ki lomijo posameznike in živa bitja. Junaki in žrtve tega dogajanja, ki ga

uprizarjam v lipicancih, so tokrat konji. To je verjetno tudi izvor tega dvojnega, komičnega in obenem tragičnega učinka.

Ali je živalskost v tem kontekstu nad človeškim?

Po eni strani gre za to, da z vsemi močmi poskušam zaščititi življenje in preživetje teh živih bitij, ki se jim reče konji. Angažiral sem se za te čudovite lipicance iz njihove zgodovinske zibelke Lipice. Pred osmimi leti sva s flamsko pisateljico Moniko van Paemel ustanovila Društvo prijateljev Lipice v okviru slovenskega PEN-a (dela mednarodnega združenja pesnikov, esejistov in pisateljev, op. p.). Z Moniko in s kolegi bijemo bitko z mlino na veter z mnogimi finančnimi in političnimi organi od ministrstev do uradov, da bi ohranili ta dragoceni segment naravne in kulturne dediščine.

Po drugi strani so lipicanci v moji igri tudi simbol za vsakršno manjšino, ki je ogrožena. V tem smislu je zgodba lipicancev ne samo slovenska, ampak tudi evropska. Prav zato se mi je zdelo primerno, da lipicance pripeljem pred evropsko sodišče za človekove pravice, kar je izvor humorja v tej igri – da se konji obrnejo na sodišče za človekove pravice, zahtevajo svoje, konjske pravice, ki jih to sodišče tudi prizna – po določeni razpravi, seveda. Ta igra na neki način tudi kaže zgodovino Slovenije v zadnjih stoletjih. Konje sem začutil kot dramske like, ko sem spoznal, da so ljudje. (Nasmeh.) Da so enaka živa bitja, kot sem tudi sam, in da si ne želijo nič drugega, kar si želim tudi sam – ljubezen, lepo naravo, mir, užitke, dobro hrano in dobro družbo ter smeh. Ko sem to spoznal, sem nenadoma imel ključ za konjsko dušo. Pri tem mi je tudi veliko pomagala Monika van Paemel, ki odlično pozna konje in je velika pisateljica.

Se tudi vi morda ukvarjate s konji?

Bil sem že na konjskem hrbtu, že večkrat sem poskusil jezdit. Pri dvanajstih, trinajstih letih pa sem kot deček v Beogradu zelo rad hodil na hipodrom in stavil na konje, tako da gre pravzaprav za neko otroško obsesijo in ljubezen do konj. Bi pa poudaril, da ne Monika ne jaz nimava nikakršnega političnega ali finančnega interesa – nimava niti konj niti hlevov. Gre dejansko za ljubezen do lepote, ki jo poosebljajo lipicanci, oziroma za pozicijo moralnega glasu. Samega sebe doživljam kot angažiranega pisatelja, čeprav sem v prvi vrsti lirik, pesnik. Lipicanci gredo v Strasbourg je v tem pomenu ob vsej svoji poetičnosti politična igra.

Pot do danes

»Rodil sem se slovenskima staršema v Beogradu, kjer sem preživel pravilčno otroštvo, po katerem čutim veliko domotožja, nostalgije. Pesniško besedo doživljam kot čarobno preprogo, s pomočjo katere potujem v davne in daljne prostore. Doma sem v slovenskem jeziku, ki je najlepši jezik na svetu. Glavna tema mojih pesmi je ljubezen. Ko me kakšen družbeni problem zelo prizadene, čutim potrebo, da ogorčenje izrazim v dramski obliki. Na tak način sta tudi nastali tragedija Kasandra in tragikomedija Lipicanci gredo v Strasbourg. Prav tako rad pišem za otroke, kar je tudi povezano z mojima otrokoma, ki sta sicer stara že štiriindvajset in devetnajst let.«

V igri lipicance poistovetite z aristokracijo.

Lipicanci so nastali s potrpežljivim križanjem najlepših vrst konj za potrebe dvorskega ceremoniala habsburške monarhije in sočasnih drugih evropskih dvorov, tako da dejansko gre za aristokratske konje. To je tudi eden bistvenih problemov v odnosu Slovencev do lipicancev, ki jih je na raven nacionalnega simbola pravzaprav povzdignil veliki pesnik, zame največji pesnik 20. stoletja, Edvard Kocbek, ko je zapel to čudovito hvalnico lipicancem. Odnos večine Slovencev do konja je, da je delovna žival na polju, kar pa lipicanec ni, zato do njega v večini nikoli niso imeli posebnega odnosa, kar je poseben sociološki problem. Gre pa za tako posebno in dragoceno pasmo konj s tako izrazitim ritmičnim in teatraličnim občutkom, da bi bilo škoda to zapraviti samo zato, ker domnevno živimo v demokratičnih časih, ko z aristokracijo nimamo nobene zveze več. Tudi

Stran / Page: 17

Doseg / Reach: 149.200

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 1092 cm2

3 / 3

demokracija ima odgovornost do kulturne in naravne dediščine in lipicanci so živi ostanek aristokratskega in baročnega sveta, torej imamo Slovenci v živi obliki tisto, kar imajo druge dežele v svojih veličastnih, vendar mrtvih palačah in muzejih! Po srečnem spletu zgodovinskih okoliščin imamo ta ostanek še zmeraj živ in se mi zdi skrajno neodgovorno, da bi jih po dobrih štiristo letih, ko so konji bolj ali manj srečno preživeli pod vsemi absolutističnimi vladarji, zdaj zapravila oblast samostojne demokratične Slovenije.

Smo Slovenci ogroženi narod, kar zadeva razvoj naše, slovenske kulture, ali smo morda največji sovražnik samemu sebi?

Eno od sporočil igre Lipicanci gredo v Strasbourg je, da ko bodo lipicanci šli po gobe, bodo kmalu šli po gobe tudi slovenski jezik, slovenska identiteta in razlog, zakaj bi sploh še imeli svojo lastno državo. Vprašanje lipicancev torej nikakor ni neko postransko, ampak je osrednjega pomena za to, kako vidimo sebe.

Je v poeziji skrite več čiste lepote kot v prozi?

Kot pesnik sem fundamentalist. (Smeh.)
Verjamem v pesniški jezik, večinoma

tudi pišem v klasičnih pesniških oblikah. Zato sem tudi konjem v igri dal govoriti v verzih, ker so lipicanci bitja čiste, aristokratske kulture, medtem ko ljudje govorijo v prozaični obliki.

Verjetno ste že neštetokrat razlagali, kaj pomeni črka A za vašim imenom, pa vendar...

Ko sem leta 1973 objavil prve pesmi v študentskem glasilu Tribuna, je neki drugi Boris Novak na študentskem servisu pred nosom pobral moj honorar. Ker sem imel potem težave, da sem ta denar dobil nazaj, sem se odločil, da moram v tej poplavi Novakov na Slovenskem vpeljati neko razločevalno znamenje, in sem se odločil za inicialko A., ki je začetna črka imen obeh mojih staršev; oče je bil Ante, mama je Anica. Na tak način sem postal Boris A. Novak. Enkrat sem na to temo napisal naslednjo pesem: »Kaj pomeni ta skrivnostna črka A/ v imenu Boris A. Novak? Da je prvak?/ Naj pri priči spremeni ime, bedak!/ Naj se imenuje Boris Ž. Novak!«

Katja Cah Švarc
Foto: Zaklop

v sredo, 8. novembra, ob 20. uri za abonma Nika in zven

Boris A. Novak

Lipicanci gredo v Strasbourg

Režiser: **Zvone Šedlbauer**
Dramaturg: **Igor Lampret**
Scenografka: **Barbara Matul Kalamar**
Kostumografka: **Bjanka Adžič Ursulov**
Avtor glasbe: **Bojan Jurjevič - Jurki**
Soavtor glasbe: **Marko Boh**
Koreograf: **Miha Lampič**
Lektorica: **Maja Cerar**
Oblikovalec svetlobe: **Andrej Koležnik**
Izdelovalec mask: **Iztok Šostarec**
Avtor projiciranih fotografij: **Joco Žnidaršič**

Igrajo: **Kobila Europa XII./Mojca Funkl, Žrebec Maestoso Monteaura XIII./Jožef Repoša, Žrebec Siglavy Slava XIV./Jaka Lah, Sodnik, Sir Reginald Scott/Marko Simčič, Sodnica, dr. Julie Berger/Majda Grbac, Sodnik, prof. dr. Franz-Xaver Müller/Evgen Car, Odvetnik in pozneje minister za blaginjo in razvoj RS Filibert Volk/Milan Štefe, Nadvojvoda Karel II. Habsburški/Gašper Tič, Peter Jurko, upravnik Kobilarne/Silvij Božič, George Hamilton, slikar/Gašper Tič, Cesarica Marija Terezija/Judita Zidar, Napoleon I. Bonaparte/Gregor Čušin, General George S. Patton Lotos/Vincenc Šparovec, Josip Broz - Tito/Gregor Čušin, Horseburger trio: Marko Boh (klaviature, harmonika, piščali), Matjaž Manček (kitara), RV Maček (bas)**

Tragikomedija Lipicanci gredo v Strasbourg, druga uprizoritev v gledališki sezoni, je nenavaden in učinkovit žanrski hibrid: je fantazijska in obenem realistična, poetična in hkrati satirična, s svojim etičnim angažmajem in aktualističnimi bodicami pa sodi tudi v politično gledališče. Kljub satiričnim referencam je Novakova umetniška ambicija višja: tragikomedija odpira vprašanje usode krhke Lepote v času, ko vlada železna logika Denarja.

Foto: Miha Fras

Nika
MARTINO GRADUJKO
LJUBLJANA